

Globalisering og separatisme

Teoriene om Sovjetunionens fall kaster lys over Catalonias uavhengighetskamp.

Man skulle kanskje tro at økonomisk globalisering og flere internasjonale problemer øker behovene for større politiske enheter. Isteden er vi historiske vitner til en motsatt sammenheng. Økonomiske og politiske krefter går som en rød tråd gjennom en rekke konflikter om løsrivelse. Samtidig er hver konflikt unik.

Uavhengighetsbevegelsen i Catalonia går flere hundre år tilbake i tid. De har eget språk, særegen nasjonalfølelse og en annen økonomisk struktur. Catalonia fikk stor regional makt da den spanske grunnloven ble skrevet i 1978. Denne desentraliseringen ble utfordret da popularitetspartiet (PP) fikk en absolutt majoritet i 2000. Økt spansk nasjonalisme ga katalanerne behov for å avklare sin egen posisjon og næring til uavhengighetsbevegelsen som i utgangspunktet var liten. I en folkeavstemning i 2014 støttet majoriteten i Catalonia løsrivelse, og Catalonias politikere har vært bundne til denne bevegelsen til skrivende stund. Populistpartiet i Madrid, på den andre siden, får sine fleste støttespillere fra spanjoler som ønsker en tøffere linje ovenfor Catalonia. På begge sider av konflikten står det derfor politikere som har lite å tjene på å gi etter ovenfor kravene til den andre.

På 1990-tallet vokste det opp en stor forskningslitteratur i politisk økonomi som forsøkte å forklare hvorfor verden fikk stadig flere uavhengige stater. Sovjetunionens fall var da den viktigste inspirasjonskilden, men i dag kaster forskningen lys over flere europeiske konflikter i Skottland, England, Italia, Belgia, og Spania.

Regioner som er rikere enn resten, har selvsagt mest å tjene på å bli uavhengig. Catalonia har kun 7,5 millioner innbyggere, men per capita har området en tredjedel høyere nasjonalprodukt enn resten av Spania, og regionen overfører langt mer til resten enn får i retur. Rike Nord-Italias diskusjoner om løsrivelse er et

Uavhengighetsbevegelsen i Catalonia går flere hundre år tilbake i tid. Her fra en demonstrasjon i Barcelona i Spania, tidligere i år. Foto: Manu Fernandez/AP/NTB Scanpix

Sovjetunionens størrelse var like mye en konsekvens av den kalde krigen som en årsak til den, og Catalonia var selv kasteball mellom større stater for noen hundre år siden

Fredagskronikken

Bård Harstad

annet eksempel, mens Skottland er unntaket som bekrefter regelen, slik det heter.

I tillegg har ulike regioner ulike politiske behov, og det er vanskelig for sentrale myndigheter å gi forskjellsbehandling uten at det kalles urettferdig. Rike Catalonia har behov for en annen type politikk enn resten av Spania, og regionen har valgt venstreorienterte politikere i

kontrast til høyrepopulistene som styrer i Madrid.

Samtidig er det gode grunner for å holde sammen i større enheter. Tidligere var det først og fremst behovet for et sterkt forsvar som gjorde enhetene store. Sovjetunionens størrelse var like mye en konsekvens av den kalde krigen som en årsak til den, og Catalonia var selv kasteball mellom større stater for noen hundre år siden. I tillegg er det en rekke andre stordriftsfordeler om vi deler kostnadene med offentlige goder på et større antall innbyggere. Et større land utvider også det økonomiske markedet: Dette argumentet ble viktigere etter hvert som industrialiseringen førte til økonomisk spesialisering og mer handel mellom ulike steder.

Men disse tre argumentene for sentralisering er blitt svekket. Europa er et spesielt fredfullt sted der en ikke lenger trenger å være stor for å være trygg. Maktoverføringen til EU løfter noen av stordriftsfordelene til et nivå over det nasjonale. Økt handelsliberalisering gjør at en fint kan handle med andre regioner selv om en ikke er i samme land. Markedene lenger borte blir uansett viktigere i takt med globaliseringen.

Slik kan en forstå at løsrivelse virker mer fristende nå enn før.

Men fristelsen er ujevnt fordelt, og så snart den første regionen foretrekker løsrivelse så vil resten av landet foretrekke å holde sammen. Dette er spesielt opplagt når inntektene er forskjellige, og da vil spørsmålet om separasjon også handle om solidaritet.

Sentrale myndigheter vil dermed forsøke å stoppe løsrivelsen. De kan friste med penger og mer lokal makt, slik Skottland har fått, og slik Catalonia fikk allerede med grunnloven i 1978. Sentrale myndigheter kan også true med å øke ulempene med å være liten, slik Spania har hevdet det vil hindre Catalonia å forbli en del av EU, og slik EU vanskeliggjør fri tilgang til det indre marked etter brexit.

Ingen kan heller ta for gitt fordelene med å stå sammen. Verdenssamfunnet er ikke like trygt som for noen år siden, nasjonalistiske krefter truer handelsliberaliseringen, og internasjonale forhandlinger om viktige utfordringer blir komplisert når det er flere små parter som må bli enige. Når disse fordelene trues, så øker verdien av å gå sammen i større enheter.

Og selvsagt kan dette påvirke vårt eget forhold til EU.

Bård Harstad, professor ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo.

Mer debatt s. 34-36 →

Beijing tviholder på prinsippet om ikke å blande seg inn i andre land sin politikk. Det blir stadig vanskeligere ettersom kinesiske aktører og interesser blir mer synlige over hele kloden

Hans Jørgen Gåsemyr, postdoktor, Institutt for sammenlignende politikk (UiB), og seniorforsker, Nupi

Fredagskronikken

Alexander Cappelen

Bård Harstad

Ola Kvaløy

Katrine Løken

Simen Markussen

Mari Rege

Karen Helene Ulltveit-Moe

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen Telefon: 22 00 10 59 Sentralbord: 22 00 10 00 Epost: debatt@dn.no Telefaks: 22 00 11 10

Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn inklusive mellomrom Underinnlegg/replikk: Maks 1500 tegn (ca. 250 ord) Legg ved portrettfoto.

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.